

Barns kropp, seksualitet og utforskning

Hvilke faktorer fremmer og hemmer barnehagelærerens arbeid med barns seksualitet?

Kaya Meisingset Eriksen

[Kandidatnummer: 31]

Bacheloroppgave

[BHBAC3980]

Trondheim, April 2022

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Forord

Denne oppgaven markerer slutten på en lærerik, spennende og utfordrende bachelorgrad ved Dronning Mauds Minne for Barnehagelærerutdanning. Å skrive denne oppgaven har vært en lærerik prosess fra start til slutt. Tiden har vært preget av både mestring, frustrasjon, glede og irritasjon. Det har vært både spennende og krevende. I dag sitter jeg her med et ferdig produkt av min egen forskningsprosess. Mitt arbeid har gjort meg mer reflektert og økt min faglige kunnskap.

Jeg vil benytte anledningen til å takke alle som har hjulpet meg gjennom studieløpet. En stor takk til mine veiledere Elisabeth Walsøe Lehn og Sølvi Ann Fættén for deres gode veiledning, engasjement og inspirasjon. Takk til mine informanter som har tatt seg tid til å bli intervjuet, oppgaven min ville ikke blitt den samme uten deres erfaringer og kunnskap. En spesiell takk til gode medstudenter som har bidratt til en morsom og givende studiehverdag. Takk til min søster Ine og tante Hege for gjennomlesning, korrektur og gode tilbakemeldinger. Til slutt vil jeg takke familie og venner, som støtter og har troen på meg.

Tusen takk alle sammen!

Trondheim, april, 2020

Kaya Meisingset Eriksen

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	3
1.1	<i>Bakgrunn for valg av tema.....</i>	3
1.2	<i>Problemstilling.....</i>	3
1.3	<i>Oppgavens oppbygging.....</i>	3
1.4	<i>Begrepsavklaring</i>	4
2	Teori.....	4
2.1	<i>Seksualitetens historie og synlighet</i>	4
2.1.1	<i>Offentlige dokumenter</i>	5
2.2	<i>Barns seksuelle utvikling og uttrykk.....</i>	6
2.3	<i>Voksenrollen i møte med barns seksualitet.....</i>	7
2.4	<i>Foreldresamarbeid.....</i>	9
2.5	<i>Et sosiokulturelt perspektiv på seksualitet</i>	10
3	Metode.....	11
3.1	<i>Valg av metode.....</i>	11
3.2	<i>Planlegging av datainnsamling/adgang til felten</i>	11
3.3	<i>Utvalg av informanter.....</i>	12
3.4	<i>Gjennomføring av intervju</i>	12
3.5	<i>Analysearbeid.....</i>	13
3.6	<i>Metodekritikk</i>	13
3.6.1	<i>Reliabilitet</i>	13
3.6.2	<i>Validitet</i>	14
3.7	<i>Etiske retningslinjer.....</i>	14
4	Funn og drøfting	14
4.1	<i>Kunnskap og faglig forankring</i>	15
4.2	<i>Personalets betydning.....</i>	18
4.3	<i>Foreldresamarbeid.....</i>	24
5	Avslutning.....	27
	Litteraturliste	30
	Vedlegg 1 – Samtykkeskjema	33
	Vedlegg 2 – Godkjenning fra NSD.....	36
	Vedlegg 3 – Intervjuguide.....	38

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Før jeg startet på barnehagelærerutdanningen hadde jeg ingen erfaring fra arbeid med barn. På denne tiden tenkte jeg ikke så mye over at barn har sin egen seksualitet. Etter jeg ble student, hatt temaukene på skolen og vært i tre praksisperioder, har jeg fått økt kunnskap og erfaring med tematikken. Tidlig innsats er et begrep jeg har blitt godt kjent med gjennom utdanningen, og det har sammenheng med å gjøre barn kjent med og få kunnskap om det som angår dem. Samtidig har min erfaring med hvordan voksne møter barns seksualitet vært variert. Jeg har observert voksne som har møtt barn på godt og vondt, både med nysgjerrighet og med bortforklaring av spørsmål de stiller om seksualitet. Dette har skapt et ønske om å lære mer om hva som skal til for å møte barns seksualitet på en sensitiv og god måte. Fra egen barndom var det ikke noe snakk om barns seksualitet, eller seksuell utforskning. Dette var noe jeg oppfattet som tilhørte sjeldenhetene og privatlivet. Jeg husker voksne som var pinlig berørt når vi som barn stilte spørsmål om kropp og seksualitet. Dette gjør at jeg har lite erfaringer med hvordan en kan møte barns seksualitet på en god måte, som igjen har skapt en interesse til å vite mer om temaet.

1.2 Problemstilling

Temaet for min oppgave ble satt relativt tidlig i prosessen, likevel brukte jeg en stund på å formulere min problemstilling. Ved oppstart av prosjektet ble jeg tipset om en artikkel skrevet av Øystein Skundberg, hvor han henviser til at flere studier fremhever at pedagogers forhold til samt tolkning av barns seksuelle utforskning preges av en usikker holdning. Dette på tross av deres ønske om å møte barna med anerkjennelse (Skundberg, 2020). Denne artikkelen inspirerte meg til å utvikle en problemstilling. Jeg ønsket å sikte meg inn på barnehagelærerens møte med barns seksualitet, nærmere bestemt hva som skaper muligheter og utfordringer i arbeidet med tematikken. Denne problemstillingen er også hensiktsmessig for meg da jeg snart er ferdig utdannet barnehagelærer selv. Jeg ønsker å møte barns seksualitet med trygghet i meg selv og egen kunnskap. Problemstillingen lyder som følger:

Hvilke faktorer fremmer og hemmer barnehagelærerens arbeid med barns seksualitet?

1.3 Oppgavens oppbygging

Videre følger et teorikapittel med forskning og teori som kan knyttes til min problemstilling. I metodekapittelet redegjør jeg for valg av metode, og hvordan jeg har arbeidet med oppgaven.

Videre presenterer jeg min analyse med tolkning av mine funn, som drøftes ved bruk av teori. Avslutningsvis en konklusjon av de funnene jeg anser som mest relevant.

1.4 Begrepsavklaring

Her presenteres en begrepsavklaring knyttet til oppgaven:

Begrepet *taus kunnskap* blir benyttet i et av informantenes svar. Jeg har valgt å følge barne- og familiedepartementets (1995) forklaring av begrepet videre i drøftingen hvor det sies at taus kunnskap kan defineres som den innforståtte praktiske kompetansen til personalet, som knyttes til holdninger, kunnskaper og verdier (referert i Skarpsno, 2013, s.26).

Begrepet *undring* blir benyttet i stor grad informantene. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i følgende tolkning av undring i min oppgave: Å undre seg kan forklares som et ønske om å vite noe, og kan forstås som en følelse som vekkes over at vi ikke helt har forstått noe (Amundsen, 2013, s.14).

Min problemstilling viser til barnehagelæreren sine tanker om hva som fremmer og hemmer arbeidet med barns seksualitet. I oppgaven vil informantene ta i bruk betegnelser som «vi» og «personalet». Dette vil være informantenes gjenspeiling av hvordan de oppfatter seg selv som en del av personalgruppen. Selv om disse ordene blir tatt i bruk, er det informantenes synspunkter som ligger til grunn for min drøfting.

2 Teori

I dette kapittelet skal jeg presentere teorien som jeg vil bruke til å drøfte funnene i oppgaven. Innledningsvis belyses seksualitetens historie og synlighet, før jeg deretter redegjør for barns seksuelle utvikling og uttrykk. Deretter redegjør jeg for voksenrollen i møte med barns seksualitet og foreldresamarbeid. Avslutningsvis viser jeg til et sosiokulturelt perspektiv på seksualitet.

2.1 Seksualitetens historie og synlighet

Seksualitetens historie går tilbake til rundt 3-4000 år f.Kr, og opprinner fra de sumeriske og egyptiske kulturene, som fremdeles preger våre handlinger og syn på seksualitet den dag i dag. Denne seksuelle kulturen ble varende frem til Aurelius Augustinus (354-430 e.Kr) analyserte den, Augustinus kom frem til at seksuelle handlinger kun skulle dreie seg om reproduksjon (Skarpsno, 2013, s.15). 1800-tallets forståelse ble preget av kristendommens syn på seksualitet knyttet til synd (Langfeldt, 2013, s.14). Opplysningstiden hadde stor

innvirkning for den seksuelle forståelsen i Europa, samtidig bidro den naturvitenskapelige utviklingen til at kirken mistet et større monopol på hva sannheten var. Det tok sin tid før vitenskapen anerkjente egne feil og på slutten av 1800-tallet tok flere kritikere opp den offentlige debatten rundt seksualitet (Langfeldt, 2013, s.14-15). Tiden rundt 1920-årene kjennes til som den seksuelle frigjørings tår (Skarpsno, 2013, s.18).

På 1960-70 tallet la pedagoger mest oppmerksomhet i barnas egen seksualitet og hvordan informasjon om seksualitet skulle gis til barna, men ut på 80-90 tallet rettet man i større grad fokus på seksuelle overgrep mot barn (Langfeldt, 2000, s.6). Det kan tenke seg at moderne media har hatt en påvirkningskraft knyttet til nyere tiders syn på barns seksualitet. Fokuset knyttet til seksuelle overgrep mot barn har forhindret utviklingen av en forståelse for barns normale seksualitet og senere utvikling (Bancroft, 2003, s.xii). Samtidig kan de som har opplevd psykiske eller fysiske seksuelle overgrep og vold, som ikke har fått bearbeidet sine traumer få et vanskelig forhold til kropp. De forskjellige erfaringene en har med seksualitet vil påvirke oss, og kan videre prege måten en møter barn i disse samtale (Aasland, 2020, s.95-96). Usikkerheten rundt barns seksuelle leker kom med inntoget av de tunge overgrepssakene i barnehagesektoren på 90-tallet, det kan ha en sammenheng med at fokuset i større grad ble flyttet til å forebygge seksuelle overgrep (Friis, 2019, s.9).

2.1.1 Offentlige dokumenter

Seksuell helse kan forsvinne under det overordnede helsebegrepet hvor fokuset som oftest ligger på den fysiske og psykiske helsen. Seksuell helse er fundamentalt for den overordnede helsen til enkeltindividet, og det krever en respektfull og positiv tilnærming til seksualitet (World Health Organization, 2022). Endr. i forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning (2016) ble justert i 2016 for å garantere at nyutdannede barnehagelærere får kunnskap om barn som utsettes for seksuelle overgrep og vold slik at en får kunnskap om tiltak som skal igangsettes etter gjeldene lovverk. Barns seksuelle helse eller seksualitet nevnes ikke eksplisitt. Rammeplan for barnehagen er en forskrift til barnehagens oppgaver og innhold, og er en forpliktende ramme for barnehagens ansatte i både planlegging, gjennomføring og vurdering av barnehages innhold (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.3). Barns seksualitet og seksuelle helse nevnes heller ikke her ordrett, men det påpekes at personalet skal ha kunnskap om hvordan vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt skal oppdages og forebygges (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.11).

Barnehageloven (2005, §1-57) viser til hvilke lover og bestemmelser ansatte i barnehagen skal forholde seg til. Barns seksualitet nevnes ikke direkte. Siden 1991 har Norge fulgt FNs barnekonvensjon som beskriver barns rettigheter, og innebærer fire generelle prinsipper; barnets beste, ikke-diskriminering, barnets rett til å bli hørt og barnets rett til liv og utvikling. Siden 2003 har barnekonvensjonen vært gyldig som norsk lov, og med sin særegne status overgår den andre norske lover dersom de stilles mot hverandre (Regjeringen, 2020). Barnekonvensjonen gir alle barn rettigheter uavhengig av deres kjønn, identitet og seksualitet (Barnekonvensjonen, 2003, artikkel 2). Strategien «Snakk om det!» setter barns seksuelle helse på agendaen, og med det poengterer viktigheten av at arbeidet med seksualitet må starte i barnehagen (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016, s.14).

2.2 Barns seksuelle utvikling og uttrykk

Barn utvikler seg kontinuerlig gjennom barnehageårene, og deres seksualitet vil være en naturlig del av dette. I 2015 gikk 90 prosent av norske barn i alderen 1-5 år i barnehage noe som fører til at barnehagen blir en av barnets viktigste samfunnsarenaer utenfor hjemmet. Et godt grunnlag for barnas gode seksuelle helse kan derfor legges i barnehagen, ettersom de både utforsker og oppdager egen seksualitet, identitet og stiller spørsmål som relateres til kropp (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016, s.14). Barn vil utforske og bli kjent med seg selv gjennom lek, og det å være opptatt av seksualitet og seksuelle leker vil i de fleste tilfeller være en del av den positive seksuelle utviklingen (Langfeldt, 2000, s.6). Fra barna er omkring 2-3 år vil det være stimulering av kjønnsorganer som er grunnleggende, samtidig begynner de å fatte interesse for andres underliv. Det er som regel fra 3 til 4 årsalderen at barna blir mer sosialt orientert i forhold til deres seksuelle utvikling. I denne alderen vil det være naturlig at barna utforsker gjennom lek eller samtale med hverandre. De ulike rollene som inntas i leken kan gi uttrykk for at barns seksuelle leker har en biologisk bakgrunn, og at det er en sentral del av barnets utvikling for å bidra til en funksjonsdyktig voksen seksualitet (Skarpsno, 2013, s.30). Langfeldt (1983) viser til at seksuell lek vil gi barn en forståelse for at deres seksuelle følelser ikke er noe de er alene om, i tillegg er den sentral for å unngå skamfølelse som gjerne kommer til under den seksuelle utvikling (referert i Vildalen, 2014, s.47).

Vi er født med seksualitet, men problemer kan oppstå til en viss grad gjennom negative erfaringer barnet kan oppleve. For eksempel gjennom å bli straffet, få negative reaksjoner og

lignende som kan ødelegge den seksuelle gleden (Langfeldt, 2000, s.10). Dette er noe som kan følge barnet inn i ungdomslivet og voksen alder. Barns seksuelle handlinger er særlig preget av utforskning, noe som vil være både naturlig og viktig for barnets utvikling (Skarpsno, 2013, s.31). Det er med andre ord meningsfullt for barn å få mulighet til å utforske deres seksuelle utvikling. På tross av dette kan reaksjonene variere. Ettersom barns generelle utvikling på de fleste felt møtes med anerkjennelse og heder, kan reaksjonene som kommer gjennom den seksuelle utvikling være annerledes. Helmius (referert i Lundberg, 2002) viser til at den seksuelle utviklingen i de fleste tilfeller møtes med stillhet og usikkerhet. På denne måten kan barnet miste gode muligheter til å få positiv bekreftelse på deres seksuelle identitetsutvikling (referert i Skarpsno, 2013, s.33). Barns seksuelle lek må bli tatt på alvor ettersom de på denne måten knytter sterke bånd til hverandre, samtidig som de lærer å kjenne på hva som oppleves som godt for seg selv og andre. Dette vil for den senere utviklingen være bra med tanke på erfaringene de bygger ved å for eksempel sette grenser for det som ikke oppfattes som bra, samtidig som de kan gjenkjenne de gode seksuelle følelsene (Vildalen, 2014, s.49).

2.3 Voksenrollen i møte med barns seksualitet

Kompetansen hos de ansatte er den mest sentrale enkeltfaktoren for at barn skal utvikle seg og trives i barnehagen. Et personal som er kompetent vil kunne anerkjenne, følge opp og se barna i deres utvikling (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016, s.14). En ansvarlig forvaltning av kunnskap vil også innebære faglig ydmykhet. Dette innebærer å kjenne til sine egne faglige begrensninger, og være bevisst om at man ikke kan alt (Hennum & Østrem, 2016, s.47). Hvordan de voksne møter barnas uttrykk vil kunne sette vedvarende spor. Samtidig er det de voksnes ansvar å gi barn grunnleggende kunnskap om hele menneskekroppen, seksualitet, og hva god og vond berøring innebærer (Aasland, 2020, s.74). Det å øke barns kunnskap kan derfor også ha en forebyggende effekt. Det vil være viktig at voksne forstår barnas seksuelle uttrykksformer og behov, slik at en unngår å tolke disse feil, da uttrykkene egentlig er en del av den naturlige seksualiteten og nysgjerrigheten (Langfeldt, 2000, s.6). Når en voksen opplever det som krevende å forholde seg til barnas seksuelle uttrykk og utforskning, kan dette komme fra deres egen erfaring av voksen seksualitet (Skarpsno, 2013, s.32). Det vil derfor være viktig å være klar over skillet som går mellom barn og voksnes seksualitet. En forutsetning for et positivt utbytte av den seksuelle leken er at den ikke stanses av voksne. Dette innebærer ikke at den seksuelle leken skal skje til all tid og

sted, men at den må reguleres og sosialiseres som annen lek, gjennom frivillig deltakelse og som noe lystbetont (Vildalen, 2014, s.47).

Barn har behov for å ha et språk og kunnskap om kropp, grenser, seksualitet og berøring. En godt gjennomtenkt arbeidsfordeling vil være sentralt for å kunne ta i bruk kompetansen hver enkelt medarbeider innehar. Dette er noe den pedagogiske lederen har ansvaret for å organisere (Gotvassli, 2019, s.197). Samtidig er det ikke ukjent at det for mange kan oppleves som krevende eller vanskelig å skulle snakke med barna om seksualitet og kropp. En fordel vil derfor være å ha en viss form for kompetanse innen tematikken. Dersom hele personalgruppen får kunnskap og kompetanse innen barns vanlige utvikling, seksuelle og kroppslige atferd kan det minske terskelen for å snakke mer åpent om seksualitet (Aasland, 2020, s.90). I lærerprofesjonens etiske plattform påpekes det at kunnskapsutvikling er en kollektiv prosess hvor ansvaret ligger hos alle ansatte, ikke kun den enkelte barnehagelærer, for å kunne videreutvikle og fremme profesjonalitet (Utdanningsforbundet, 2022). Voksnes tilegnelse av kunnskap vil også ta tid. Det kan derfor være nødvendig å diskutere og reflektere sammen da voksne har flere vaner, tradisjoner, erfaringer og opplevelser, samtidig som de har en tydeligere selvvurdering enn barn (Lundestad, 2021, s.224-226). Barn undrer seg mye og undringssamtaler vil derfor kunne være nyttig. En spontan undringssamtale vil omhandle at den voksne tar del i barnas undring i øyeblikket, ved å være lydhør til barnas spørsmål, og selv stille seg åpne for å være nysgjerrig med barna (Amundsen, 2013, s.191).

Gjervan, Andersen & Bleka (2006) hevder at et godt samarbeid mellom de ansatte, hvor en undrer og reflekterer over ulike tilnærminger og synspunkt, kan gi gode muligheter for utvikling og læring (referert i Skarpsno, 2013, s.64). Det kan derfor være behov for refleksjon innad i personalgruppen. Hjorth (2013) viser til at følgende forhold kan fremme læringsprosesser fra et etisk engasjement til etisk refleksjon; kunnskap som bidrar til å tilegne seg teorier og begreper som kan tas i bruk, selvinnsikt som innebærer dialog, perspektivskifte og deltakelse, og til slutt erfaring som kan bidra til å utfordre vår forståelse (referert i Hennem & Østrem, 2016, s.40-41). Det kan enkelt tenkes at dersom barnet ikke spør, så er det ikke behov for å ha en samtale rundt temaet. For å kunne stille spørsmål til for eksempel seksualitet har barna behov for å få et språk rundt det. Barn burde få konkrete og ærlige svar på sine spørsmål fremfor sensurering eller avblåsning. Det vil være viktig å ta hensyn til alder

i tillegg til å ta i bruk ord barnet forstår (Vildalen, 2014, s.111). Videre kan det være nødvendig å reflektere hvor godt personalet kan følge opp barna. I arbeid med barns seksualitet kan det være nødvendig å vurdere gruppestørrelse. Ifølge Asplund Carlsson, Pramling Samuelsson og Kärrby (2001) vil personaltetthet og gruppestørrelse ha stor betydning for kvaliteten på arbeidet (referert i NOU 2012:1, s.59).

2.4 Foreldresamarbeid

Barnehagen skal tilrettelegge for god dialog i foreldresamarbeidet. Dette skal skje på både individ- og gruppenivå, hvor barnehagen stadig skal utveksle observasjoner og vurderinger knyttet til enkeltbarnets erfaringer, helse, utvikling og læring (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.29). Foreldre flest har et ønske om å beskytte sine barn, men de kan også kjenne på en usikkerhet og manglende kunnskap spesielt knyttet til barnas seksuelle følelser. Dette kan gjøre det utfordrende for foreldre å snakke åpent om seksualitet med sine barn, og derfor hjelpe til å støtte barnet i sin utforskning (Friis, 2019, s.42). Barnehagen har derfor en viktig rolle for å bistå foreldre med å forstå, samtidig som de ansatte må forklare og begrunne hvorfor en skal arbeide med barns seksualitet. Dersom barnehagen gir god informasjon til foreldre om barns seksualitet, og hvordan barnehagen møter barnas seksuelle lek, kan dette være med på å lette samarbeidet. Dette kan føre til at foreldrene blir tryggere på at barnet blir tatt vare på i barnehagen, og det kan minske terskelen for å snakke om det som kan oppleves som vanskelig knyttet til barns seksualitet (Friis, 2019, s.43). Tilliten foreldre har til barnehagen bygges gjennom to-veis kommunikasjon, gjennom både daglige og planlagte foreldremøter. Tillit er sentralt for kommunikasjon, ettersom åpen dialog kan bidra til å øke tilliten til barnehagen og de ansatte. Dette kan skape trygghet, slik at barnehagen og hjemmet er sammen om å arbeide for barnets beste (Thoresen, 2017, s.58-59), da det kan legge grunnlaget for en felles enighet i arbeidet med barns seksualitet.

Personalet kan videre ha ulike måter å forholde seg til foreldresamarbeidet på. Dette kan være en ressursorientert tilnærming eller en problemorientert tilnærming. Den problemorienterte tilnærmingen innebærer å ikke anerkjenne foreldrenes styrker, eller å oppleve foreldresamarbeidet som noe vanskelig. En ressursorientert tilnærming innebærer å se på foreldrene som ressurser uavhengig av deres bakgrunn (Gjervan, Andersen & Bleka, 2006, s.65-69). Ved en problemorientert tilnærming kan det være fare for at et arbeid med barns seksualitet velges bort, ettersom personalet kan oppleve at det blir vanskelig å forklare og

begrunne ovenfor foreldrene hvorfor et slikt arbeid er viktig. Barn er i større grad i stand til å bestemme over egen seksualitet dersom foreldre har vært åpen i dialog med dem angående identitet, kropp, seksualitet og grenser gjennom barndommen. Foreldre kan derimot oppleve dette som krevende å skulle snakke med sine barn om seksualitet, så en kan derfor gi veiledning og støtte til å ta opp samtalen hjemme (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016, s.19). Glaser (2018) peker på at personalet kan styrke relasjoner med barn og foreldre gjennom å være brobyggere mellom sin profesjonskunnskap og foreldrenes hverdagskunnskap (referert i Emilsen & Lehn, 2020, s.127).

2.5 Et sosiokulturelt perspektiv på seksualitet

En kan se barns seksualitet knyttet opp mot sosiokulturell teori. Vygotskij (1896-1934) var opptatt av barns utvikling og satte det i sammenheng med at læring er en sosial prosess. Her ble det belyst at voksne kunne påvirke barns læring og utvikling gjennom veiledning (referert i Lillemyr, 2020, s.109). Med andre ord vil barns læring ikke oppstå i et vakuum alene, men i samspill med andre. Barn er fra starten av sitt liv født inn med en evne til å oppnå relasjoner til andre mennesker, samtidig vet en at det krever tilpasninger for å kunne delta i et sosialt fellesskap. For at dette skal kunne skje er det nødvendig for barnet å ha gode voksne omsorgspersoner som viser sensitivitet til barnets opplevelser, gir svar på barnets handlinger og utsagn med en positiv veiledning (Hundeide, 2001, s.90). Hvordan miljøet, herunder de voksne, skaper forventninger og normer for barna rundt hva som anses som akseptabelt og ikke vil derfor ha en betydning for hvordan barna forstår seksualitet. Dette kan dermed medføre at de voksnes syn på seksualitet overføres til barna.

Menneskers utvikling er hovedsakelig en kulturell prosess, hvor vi utvikler oss gjennom ulike former for deltakelse i et samfunn som stadig er under endring. Ettersom kulturelle og sosiale kontekster vil ha en sentral del av utviklingen, vil pedagogen ha en viktig rolle som brobygger mellom kunnskapen barnet allerede har og relevant kunnskap som man tilføyer (Lillemyr, 2020, s.112-113). Hvilken kunnskap barnet får vil videre bære preg av hva de voksne velger å videreformidle. Wood, Bruner og Ross (1976) beskriver at voksne kan støtte barn i å gjennomføre oppgaver som ville vært vanskelig å gjennomføre alene, dette innebærer å tilrettelegge for barnet slik at hen kan gradvis mestre over tid. Dette kalles et støttende stillas, hvor en utformer hjelpen slik at barnet selv kan ta det i bruk ved behov (referert i Askland &

Sataøen, 2013, s.208-209). I sammenheng med barns seksualitet, kan det å være et støttende stillas være å for eksempel gi barna råd rundt hvordan en kan onanere, eller når det passer seg.

3 Metode

I dette kapittelet skal jeg redegjøre for hvilken metode jeg har valgt som grunnlag for datainnsamlingen. Metode kan forstås som et verktøy eller redskap når vi ønsker å undersøke noe. Vilhelm Aubert (1985) forklarer metode som en fremgangsmåte, som kan bringe ny kunnskap frem og løse problemer (referert i Dalland, 2020, s.51). Jeg vil presentere min tilnærming til metoden, utvalgs- og intervjuprosessen. Hensikten med dette er å være så transparent som mulig, slik at forskningsmetoden og utførelsen enkelt kan forstås av andre. Kapittelet vil gi innblikk i valgene jeg har tatt med tanke på behandlingen av datamaterialet, og hvordan disse valgene kan bidra til å belyse problemstillingen.

3.1 Valg av metode

Jeg har benyttet kvalitativt forskningsintervju som metode, da jeg anser det som mest hensiktsmessig for å belyse min problemstilling. Hovedgrunnen til at jeg har valgt kvalitativt intervju er fordi jeg ønsker å finne opplevelser og meninger som ikke kan måles eller tallfestes. Både kvalitativ og kvantitative metoder vil bidra på hver sine måter til en større forståelse av samfunnet, og hvordan grupper, institusjoner og mennesker samhandler (Dalland, 2020, s.54). Målet med de kvalitative intervjuene er å forsøke og skape en forståelse for verden sett fra informantens side med tanke på barns seksualitet (Dalland, 2020, s.68). Som forsker får jeg gjennom intervju mulighet til å møte informantene, og dette bidrar til et innblikk i deres erfaringer og tanker knyttet til arbeid med barns seksualitet.

3.2 Planlegging av datainnsamling/adgang til felten

Intervjuguiden er med på å lede meg gjennom intervjuet. Spørsmålene vil videre utvikles under samtalen basert på svarene informanten gir for å kunne fange opp den enkelte informant sine synspunkt. Da jeg skulle formulere spørsmål til intervjuguiden begynte jeg med å skrive ned flere spørsmål jeg selv undret meg over knyttet til barns seksualitet. Spørsmålene tok utgangspunkt i hvordan de ansatte møter barnas seksuelle utforskning, hvordan de arbeider med tematikken og hvilke faktorer som både kunne fremme og hemme et slikt arbeid. Intervjuguiden brukte jeg til å huske de ulike temaene som skulle tas opp (Dalland, 2020, s.83-84), på denne måten hadde jeg guiden som en støtte, fremfor et ark med spørsmål som slavisk fulgtes.

Jeg tok kontakt med styrere på de respektive barnehagene gjennom e-post for å etablere kontakt. Her opplyste jeg om at jeg skulle skrive en bachelor om barns seksualitet, og om noen på deres barnehage hadde interesse i å delta. I denne e-posten informerte jeg også om at deltakelsen var frivillig, og at de når som helst kunne trekke seg. Jeg tok kontakt med fem ulike barnehager, og fikk svar fra fire. Jeg har valgt å intervju to av disse, hvor en er ansatt som barnehagelærer og den andre er pedagogisk leder.

3.3 Utvalg av informanter

Med tanke på problemstillingen, har jeg kun valgt pedagoger til mitt forskningsprosjekt. Jeg har også hatt et ønske om å komme i dialog med pedagoger som har erfaring fra arbeid med tematikken. Dette er et strategisk utvalg, og det innebærer at jeg har valgt personer jeg tror har noe å formidle om temaet jeg ønsker å undersøke (Dalland, 2020, s.59-60). Informantene som er valgt, er mennesker jeg har blitt anbefalt å ta kontakt med fra veileder. Dette som følge av at personene har kunnskap rundt barns seksualitet. Jeg har hatt intervju med to ulike pedagogiske ledere. Disse vil fra nå av bli kalt Kari og Silje. Kari har over 20 års erfaring fra barnehage, er utdannet barnehagelærer og har arbeidet med alle aldersgrupper. Silje har omtrent 10 års erfaring fra barnehage, er utdannet barnehagelærer og har hovedsakelig arbeidet med barn i alderen 3-6 år.

3.4 Gjennomføring av intervju

Det ble utformet en intervjuguide i forkant av intervjuene (se vedlegg 3). Informantene takket tidlig ja til å delta, men intervjuene ble først gjennomført etter at jeg fikk godkjenning fra Norsk senter for forskningsdata (NSD). På grunn av dette hadde jeg kontinuerlig kontakt med informantene i venteperioden. Når NSD godkjente prosjektet avtale jeg tidspunkt for intervjuene, og disse ble gjennomført på de respektive barnehagene. Før intervjuet startet, hadde jeg med samtykkeskjema (se vedlegg 1) som informantene fikk lese igjennom, og deretter signerte. Begge intervjuene foregikk på møterom slik at intervjuene kunne foregå uforstyrret. Jeg innledet intervjuet med å fortelle kort om meg selv, oppgavens hensikt og hvorfor tematikken interesserer meg. Underveis i intervjuene var jeg opptatt av å være en aktiv lytter, der jeg viste interesse for informantenes fortellinger. Dette viste jeg ved blikk, verbal og ikke-verbal kommunikasjon (Dalen, 2011, s.33). Jeg holder blikket på informanten, gir bekreftende nikk eller ord som «mhm» og «jeg forstår». Underveis stilte jeg oppfølgingsspørsmål basert på hva informantene fortalte. Etter intervjuet hadde vi en avsluttende samtale om hvordan informantene opplevde intervjuet.

3.5 Analysearbeid

Begge intervjuene er transkribert rett etter intervjuene, mens det enda var ferskt i minne. Jeg har valgt å ta i bruk temaanalyse, som innebærer å rette blikket mot tema som representeres i dataen, dette med formål om å gå i dybde på enkelte temaer (Thagaard, 2018, s.171). Videre etter flere gjennomlesninger utarbeidet jeg flere koder, disse deler teksten opp i mindre biter. Fangen (2010) viser til at flere gjennomlesninger kan føre til at vi i større grad ser flere mønster i datamaterialet (referert i Thagaard, 2018, s.152). Etter kodearbeidet ble jeg sittende igjen med mange ulike koder, som jeg videre forsøkte å plassere i kategorier. Jeg har hatt en induktiv tilnærming til data, der kodene skapes for å kunne i størst mulig grad formidle informantenes handlinger og erfaringer (Thagaard, 2018, s.153). Kodene har bidratt til at jeg har kunne organisert datamaterialet i betydningsfulle grupper. «Endret syn» er et eksempel på en kode for at en barnehagelærer mente sin måte å møte barns seksuelle utforskning på har blitt forandret over tid med mer kunnskap. Kodene vil skille seg fra tema da de er mer spesifikke.

Kodene har bidratt til å videre kunne kategorisere funnene, disse kategoriene vil gi en forståelse for de delene som fremhever betydningsfulle perspektiver i analysen. I første utkast ble kategoriene i større grad mer spesifikt rettet. Etter en ny gjennomgang har jeg kommet frem til tre overordnede temaer. Oppsettet ble derfor seende slikt ut: (1) Kunnskap og faglig forankring, (2) Personalets betydning, (3) Foreldresamarbeid.

3.6 Metodekritikk

3.6.1 Reliabilitet

Reliabilitet handler om pålitelighet og nøyaktigheten i forskningsprosessen, altså om forskningen er pålitelig og om prosessen har blitt nøyaktig gjennomarbeidet (Larsen, 2017, s.94). Det innebærer hvordan en bearbeider, analyser og tolker datamaterialet. Jeg hadde ingen kjennskap eller tilknytning til informantene eller barnehagene, noe som har bidratt til at jeg ikke har latt meg blitt påvirket av en forforståelse av hvordan barnehagene arbeider, eller informantenes fortellinger. Reliabilitet og troverdigheten blir videre styrket ved at jeg har tatt i bruk lydopptaker med god kvalitet, slik at dataene ikke blir påvirket av min egen oppfatning (Thagaard, 2018, s.188). Ved å ha tatt i bruk lydopptaker har jeg fått en nøyaktig nedskrivning i transkriberingsprosessen av hva informantene sa. Jeg har forsøkt å være så spesifikk,

konkret og nøytral som mulig med tanke på fremgangsmåten i innsamling og analysen av datamaterialet.

3.6.2 Validitet

Validitet i kvalitative studier innebærer overføringsverdi, bekreftbarhet og troverdighet. Dette innebærer enkelt forklart om hvilken grad vi forsker på det vil vi forske på (Larsen, 2017, s.93). Seale (2007) viser til at forskerens gjennomsiktighet styrkes når man redegjør skillet mellom primærdata og forskerens tolkninger (referert i Thagaard, 2018, s.188). Dette er noe jeg vil klargjøre i funn og drøftingskapittelet, slik at det blir et tydelig skille mellom informantenes utsagn og mine fortolkninger. En kan styrke spørsmålet om validitet ved å vise skepsis til analyseprosessen, og en kan videre forsterke egne tolkninger gjennom å vise til alternative tolkninger som viser seg å være mindre relevante (Thagaard, 2018, s.189). Slik jeg tidligere har nevnt har jeg ingen kjennskap til informantene eller barnehagene jeg har hatt intervju i fra før. Dette innebærer ikke at validiteten svekkes, men tolkningen vil nok være annerledes enn om jeg hadde hatt en posisjon i miljøene jeg har samlet data fra. Dette gjør det desto viktigere å presentere ståstedet mitt slik at leseren får vurdert de tolkninger som forekommer (Thagaard, 2018, s.190-191).

3.7 Ethiske retningslinjer

Informasjon om forskningsprosjektet, intervjuguide og samtykkeskjema ble sendt inn til NSD, hvor jeg fikk godkjenning for å ta i bruk lydopptaker under intervjuene (se vedlegg 2). I et forskningsprosjekt har forskeren ansvar for å følge de etiske retningslinjene som er satt. I personopplysningsloven (2018, §1) pekes det på at informanten må gi informert og frivillig samtykke før en kan igangsette innsamling av data. Det skal også være oppgitt at informanten kan trekke tilbake samtykke uten at det kommer til skade for vedkommende. Et informert frivillig samtykke innebærer at informanten forstår innholdet av frivillighet (Dalland, 2020, s.173). For å beskytte disse rettighetene opplyste jeg om alt dette i mitt samtykkeskjema, som mine informanter leste og samtykket til. I samtykkeskjemaet blir det gitt informasjon om intervjuets formål, hva informasjonen som gis vil anvendes til og hvordan jeg vil overholde reglene for personvern og anonymisering. I tillegg til dette informeres det om at innsamlet datamateriale vil slettes etter bacheloroppgaven innleveres.

4 Funn og drøfting

I dette kapittelet skal jeg gjøre rede for funnene jeg gjorde i forbindelse med de to intervjuene. Kapittelet er delt inn i følgende kategorier; (4.1) Kunnskap og faglig forankring, (4.2)

Personalets betydning og (4.3) Foreldresamarbeid. Jeg har valgt å vise til funnene jeg opplever som mest relevante for å besvare oppgavens problemstilling. Funnene vil bli drøftet opp mot teorien som ble presentert i kapittel 2. Informantenes sitater blir satt i kursiv med økt innrykk slik at dette blir tydelig i oppgaveteksten. Enkelte steder vil informantenes svar bli gjenfortalt.

4.1 Kunnskap og faglig forankring

I intervjuet stilte jeg spørsmål om informantenes opplevelse av egen kunnskap knyttet til barns seksualitet. Både Kari og Silje forteller om en kunnskap som i større grad knyttes til seksuelle overgrep:

Vi har jo hatt det hele tiden vi som har jobbet med det på en måte, og sett det og sånne ting. Men vi har hatt veldig lite kunnskap da. Kunnskapen vår har vært mye mer knyttet mot overgrep. Og ikke den naturlige, normale seksualiteten (Kari).

Jeg har arbeidet veldig aktivt med «Kroppen min eier jeg» veldig lenge, både for å sette meg selv inn i temaet, for det går jo mer ut på hva voksne har lov til å gjøre og ikke med barnas kropp, for å avdekke og forebygge seksuelle overgrep (Silje).

Slik begge informantene påpeker, er kunnskapen til personalet i barnehagen i større grad knyttet til å forebygge/avdekke seksuelle overgrep mot barn. Kari nevner også at under sin egen oppvekst var det i større grad mer naturlig nakenhet, noe som ikke gjenspeiles så godt i dagens samfunn. Både fokuset på å forebygge og avdekke seksuelle overgrep, i tillegg til endring i samfunnet kan ha sammenheng med medias dekning av seksuelle overgrep mot barn (Friis, 2019, s.9), som kan tenke seg å ha bidratt til en mer usynliggjøring av barns seksualitet. Samtidig kan det ha en tilkobling til at kunnskap om forebygging/avdekking av seksuelle overgrep har kommet inn som punkt i både rammeplan for barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.11) og for barnehagelærerutdanningen (Endr. i forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanningen, 2016). Videre påpeker begge informanter et ønske om å bygge videre på sin kunnskap, samtidig som en øker kompetansen hos personalet:

Jeg opplever at jeg har tilegnet meg en del kunnskap, men jeg skulle jo gjerne ønsket at jeg hadde mer. I forhold til litt mer i dybden på, altså hvordan barn utforsker og. Jeg kjenner jo på at jeg møter barna på en fin og god måte. Men jeg skulle gjerne hatt enda mer kunnskap om det (Silje).

Det er et veldig spennende tema, vi snakker for lite om det, vi har for lite kunnskap tenker jeg, selv om vi har fått mer. Jeg tror mye av det vi gjør er basert på taus kunnskap (Kari).

Som Silje forteller så er det gjort en innsats for å tilegne seg kunnskap, samtidig vises interessen for å få mer. Jeg synes det er interessant å se at Kari nevner at mye gjøres basert på taus kunnskap. Begrepet er godt kjent i barnehagesektoren, men det nevnes ikke hva hun legger i det. Slik jeg tolker det kan den tause kunnskapen innebære både egne holdninger og verdier knyttet til barns seksualitet, noe som kan føre til at barnas seksuelle utforskning blir møtt på forskjellige måter hos de ulike ansatte i barnehagen. Slik det nevnes i strategien «Snakk om det!» kommer det tydelig frem at personalets kompetanse er sentral for at barna skal trives og utvikles i barnehagen (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016, s.14). En mangel på kunnskap og kompetanse, forstår jeg som noe som kan svekke barnehagens arbeid og møte med barns seksualitet og barns seksuelle utforskning. Under begge intervjuene kommer informantene inn på om barns seksualitet finnes i barnehagens årsplaner, her nevner begge informanter et ønske om å få det inn:

Vi har snakket om å få det inn i årsplanen vår. At hvis vi har det i årsplanen, så er det noe vi må jobbe med. Vi skal ha ny årsplan nå, så da har det kommet opp som et tema at vi ønsker at vi skal få inn barns seksualitet i årsplanen. Det synliggjør det i større grad, både for oss og for foreldre. Og da må vi jobbe med det, og alle må bidra (Kari).

Vi har det ikke i årsplanen. Og det tror jeg handler mye om personalet sin kunnskap og forståelse rundt tema. Så jeg arbeider jo aktivt med å få flere med på laget. Så kanskje etter hvert så får vi det inn i årsplanen (Silje).

I barnehageloven (2005, §2) står det at barnehagen skal med utgangspunkt i rammeplanen fastsette en årsplan for den pedagogiske virksomheten. Rammeplanen gir forpliktende føringer til barnehagens ansatte, samtidig vil pedagoger kunne tolke innholdet forskjellig. Slik jeg forstår Kari i det som blir sagt om at «vi må jobbe med det, og alle må bidra», er at den delen av personalet som har størst interesse for tematikken, er ofte de som er mest aktive i arbeidet med barns seksualitet. Ser vi dette opp mot «Lærerprofesjonens etiske plattform» hvor det står at kunnskapsutvikling er et kollektivt ansvar (Utdanningsforbundet, 2022), kan dette være en utfordring den enkelte ansatte står ovenfor. Dette er derimot noe Silje, slik jeg oppfatter det, viser til som en prosess som kan ta tid. Dette jeg vil komme tilbake til senere. Kari peker på at kurs kan ha en god effekt for å igangsette drøfting og samtale:

For noen år siden så hadde vi et kurs om barns seksualitet, og da fikk vi mer nyanser i det. Der hele personalet fikk opplæring, og jeg tror det var veldig nyttig at hele personalet var med. For vet du? Det satte i gang mange refleksjoner da, og enda så blir det kurset ofte tatt opp i diskusjoner. Det som var fint med det kurset var at vi ble motiverte, det var mange av oss som ble motiverte da (Kari).

Gjennom kurset viser Kari til at hele personalet var med, og at det ga motivasjon og åpnet muligheter til å reflektere. På en måte kan kurset knyttes til en form for brobygging, der kursleder bygger deltakernes kunnskap opp mot relevant kunnskap (Lillemyr, 2020, s.112-113). Det blir nevnt flere ganger under begge intervjuene at personalet er bevisst rundt det faktum at barns seksualitet er en del av barnehagehverdagen, og at de kommer i varierende uttrykk. Slik jeg tolker det har kurset bidratt til en større forståelse for barns naturlige seksualitet, og kanskje tydeliggjort skillet mellom barn og voksnes seksualitet. Dette kan knyttes til det Hjorth (2013) peker på som læringsprosesser som bidrar til etisk refleksjon, hvor personalet både har fått bygget ny kunnskap, deltatt i samtaler og sett sine erfaringer i nytt lys (referert i Hennem & Østrem, 2016, s.40-41). Silje viser til at prosessen med å øke bevissthet kan ta tid:

Det å få hele personalgruppen bevisst rundt viktigheten av det. Jeg tror at det kan være den største faktoren. Men det krever jo at det er flere som er interessert, altså at man får den kunnskapen og forståelsen for tematikken. Og det er jo ikke alle som er like bevisst. Da må jeg bidra til at personalgruppen min blir bevisst og forstår hvorfor vi skal arbeide med det, og det har jeg. Vi er veldig gode på min avdeling (Silje).

Silje gir uttrykk for at bevissthet, som jeg knytter til kunnskap, tar tid. Dette kan sees opp mot at voksne i større grad enn barn trenger mer tid til å tilegne seg ny kunnskap, samtidig vil det kunne være behov for jevnlig refleksjon og diskusjon (Lundestad, 2021, s.224-226). Det kan tenke seg at Silje, som har arbeidet med tematikken over en god periode, samtidig har forsøkt å øke kunnskapen og bevisstheten hos sine ansatte. Hun viser også til ansvaret hun føler ovenfor personalgruppen. Videre forteller Silje at systematisk arbeid har vært positivt for hennes avdeling, noe som kan støttes i teorien om at voksne har behov for tid for å tilegne seg ny kunnskap. Når Silje peker på at hun oppfatter sin avdeling som god, kan dette sees opp mot at kompetanse og kunnskap innad i hele personalgruppen kan minske terskelen for en åpen dialog om seksualitet (Aasland, 2020, s.90). Ut fra Siljes erfaring, viser det seg at tidsbruk og kontinuitet i arbeidet med barns seksualitet kan øke personalet kunnskap, noe som igjen kan bidra til bedre rammevilkår for barna.

4.2 Personalets betydning

Både Kari og Silje forteller om å ha temaarbeid knyttet til barns seksualitet. Silje har tatt utgangspunkt i «Kroppen min eier jeg» som er et prosjektmateriale utarbeidet av Redd Barna (Redd Barna, 2020), som både har videoer og samtalekort, og hun forteller:

Arbeid med kropp og seksualitet er kjempeviktig både i forkant, underveis og i etterkant av et slikt temaarbeid da, med kroppen min eier jeg. Så det jobber vi mye med. Vi har jo det målet at alle barna skal få gå gjennom det. At alle barna skal få ha det en gang i året da. Vi har fokus på mindre grupper. Og bruker prosjektmaterialet for det det er verdt, med videoene og samtalekortene (Silje).

Slik jeg tolker det Silje forteller, ser hun sammenhengen mellom temaarbeid med «Kroppen min eier jeg» og barns seksualitet. Prosjektmaterialiet er laget for å kunne snakke med og undervise barn om kropp, seksuelle overgrep og grenser. Dette kan sees opp mot hva Vildalen (2014, s.49) sier om at barns seksuelle lek er viktig med tanke på erfaringene barna får gjennom å sette grenser for seg selv. Jeg oppfatter derfor dette som at å øke kunnskap hos barn om hva som er greit og ikke, samt det å sette grenser for seg selv, er forebyggende arbeid i seg selv. Silje forteller også at de i hennes barnehage har tatt i bruk mindre grupper, hun utdyper ikke hvorfor, men det kan tenke seg å ha en sammenheng med at kvaliteten i arbeidet øker ved mindre gruppestørrelser (Asplund Carlsson, Pramling Samuelsson og Kärrby, 2001, i NOU 2012:1, s.59). Ifølge Silje, slik jeg forstår det, vil mindre gruppeinndeling ha en god effekt i arbeidet med barns seksualitet, og «kroppen min eier jeg». Både Kari og Silje forteller at de har fått utdelt en form for hovedansvar i arbeidet:

Sist vi arbeidet intenst med kroppen, så ønsket personalet at jeg skulle ta den biten da. Det tror jeg handler om at vi ikke har hatt så stort fokus på det tidlige, så det var litt nytt og skummelt. Så dersom jeg hadde det først, så kunne de andre ha samlinger etterpå med samme tema. Så jeg følte hvert fall at det var veldig sønn «det her tar du» (Kari).

Det her prosjektet har jeg hatt hovedansvar for. Jeg har jo delegert videre, og oppfordret andre til å skrive didaktiske planer, evaluere og skrive ned eventuelle utsagn som kommer fra barna (Silje).

Både Kari og Silje har påtatt seg en form for særskilt ansvar for å lede prosessen i arbeidet med barns seksualitet. Slik Kari forteller så opplevde flere innad i personalet en usikkerhet knyttet til å ta i bruk kunnskapen med barna, dette førte til at Kari tok hovedansvaret. Pedagogisk leder har som ansvar for å organisere arbeidsfordelingen på den måten som skaper best bruk av personalet kompetanse (Gotvassli, 2019, s.197). Da resten av personalgruppen opplevde det som vanskelig, tok Kari et initiativ til å vise hvordan en kan arbeide med det, noe som senere førte til at flere turte å prøve selv. Det kan tenke seg at Silje og Kari derfor har hatt noen fellestrekk i måten arbeidet har blitt lagt opp på, særlig i

oppstartsfasen ved at begge informantene hadde hovedansvar for temaarbeidet. Kari forteller også om å kjenne på egne begrensninger i arbeidet:

Jeg så jo gjennom en del av de filmene (fra «Kroppen min eier jeg») og tenkte at det her er jeg ikke klar for. Det klarer jeg ikke vise til barna, slik det er nå. Men jeg må kanskje jobbe meg frem til det, begynne i det små. Men jeg kan snakke om ting, vise på bilder og i bok. Så jeg har jo kommet litt lengre (Kari).

Kari viser til at hun selv opplever arbeidet med barns seksualitet som noe krevende for sin egen del. Kari viser til en form for faglig ydmykhet, som knyttes til ansvarlig forvaltning av kunnskap. Hun erkjenner sine faglige begrensninger, og er bevisst på at det er ikke alt hun kan (Hennum & Østrem, 2016, s.47). Slik jeg forstår det Kari sier, så viser hun til et behov for tid for å føle seg mer komfortabel i seg selv når det kommer til arbeid med tematikken. Samtidig viser hun til at det er enklere å snakke, vise og se i bok. Skarpsno (2013, s.32) sier at det kan, dersom voksne opplever barns seksuelle uttrykk og utforskning som utfordrende, ha en sammenheng med erfaringen den voksne har av egen seksualitet. Dette kan støttes i at Kari nevner egen oppvekst og utdanning, der det under utdanningen var null vekt på barns seksualitet. Det kan derfor tenkes at deler av arbeidet med barns seksualitet kan være krevende, som følge av egne erfaringer og utdanning. Både Kari og Silje forteller om voksnes reaksjoner som kan være med på å underbygge dette:

Noen avfeier det med en gang. Jeg har jo hørt veldig strenge voksne som har ja, vært veldig streng på det. Og da blir det veldig tabubelagt og skummelt (Kari).

Hvis man som barnehagepersonale er med på å tabubelegge kropp, og bare sier «nei, nei, det får du gjøre hjemme på rommet ditt». Hvis vi sier det, så er vi med på å si at, okei, dersom jeg ikke får lov til å snakke om kroppen min her, da kan jeg hvert fall ikke si det dersom noe er galt (Silje).

Det er tydelig at ubehaget rundt tematikken kan prege den voksnes møte med barns seksuelle uttrykk og utforskning. Både Kari og Silje nevner voksne som avbryter leken og ser det opp mot å tabubelegge kropp og seksualitet. Det Silje forteller kan sees opp mot forutsetningene for å gi barn positive erfaringer med seksualitet, da det å stanse barna kan bidra til negative opplevelser knyttet til utforskning, læring og lek (Vildalen, 2014, s.47). Disse reaksjonene viser seg å være relativt normale, ifølge Helmius (i Lundberg, 2002) vil barns seksuelle utvikling i de fleste tilfeller møtes med usikkerhet, noe som fratrar barnet mulighet til å få positive bekreftelser på deres seksuelle identitetsutvikling (referert i Skarpsno, 2013, s.33). Det kan derfor tenkes at holdningsarbeid innad i personalgruppen kan være hensiktsmessig, spesielt dersom personalet har stor variasjon i hvordan de møter barnas uttrykk på. Silje forteller videre om at egne negative erfaringer, kan være med på å påvirke ansattes møte med barn:

Jeg tror det handler mye om hvordan man som person er selv, ikke bare som profesjonsutøver, men også personlig. Om man har opplevd noe selv som gjør det vanskelig å snakke om slike tema med barn, det vet man jo aldri. Det kan være sårt og det kan treffe noen punkter som man ikke vet om. Så man skal jo også trå litt varsomt (Silje).

Silje viser til en faktor som kan påvirke den enkelte ansatte i arbeidet med barns seksualitet. Ifølge Silje kan personlige traumer eller erfaringer påvirke hvordan personalet møter barnas seksuelle utforskning. Dette støttes i Aasland (2020, s.95-96) hvor det påpekes at personer som har opplevd psykiske eller fysiske overgrep og vold, og som ikke har fått disse bearbeidet, kan få et vanskelig forhold til kropp. Våre erfaringer med seksualitet vil derfor kunne påvirke og prege vår dialog med barn omkring tematikken. Det er heller ingen selvfølge at dette er noe personalet forteller hverandre. Dette kan skape en form for tilbakeholdenhet som følge av et ønske om å ivareta en ansatt som potensielt har opplevd noe slikt selv. Silje viser videre til at en kan finne støtte i hverandre som personal, dersom man opplever en situasjon krevende eller vanskelig:

En annen barnehagelærer syntes tematikken var veldig vanskelig, og hun «tok to gutter på fersken». Og hun opplevde det som vanskelig å la barna fortsette, men fremfor å avbryte oppsøkte hun meg og reflektere med meg. Jeg spurte om det så lystbetont ut, og om begge var med på det. Når hun sa ja, svarte jeg at da tenker jeg det er greit å la de fortsette. Og da skjønnte hun da, at okei, det trenger ikke være så skummelt (Silje).

Slik jeg tolker Silje kan det å ha en drøftingspartner være av positiv effekt. På denne måten virker det som en kan unngå å reagere i affekt basert på den umiddelbare reaksjonen man får, men heller snakke ut om det med en kollega. Dette kan knyttes mot det Gjervan, Andersen & Bleka (2006) sier om at et godt samarbeid mellom ansatte, hvor en undrer og reflekterer sammen kan skape anledning for å utvikle seg og lære mer (referert i Skarpsno, 2013, s.64). Det kan derfor tenke seg, at dersom personalet i tilfeller hvor en føler seg usikker på hvordan en skal reagere, burde så lenge det lar seg gjøre, drøfte det med en kollega. Silje forklarer også at dersom det blir behov for å avbryte en seksuell lek, er det viktig å være rolig:

Dersom jeg må avbryte to barn som følge av at noen er ukomfortable tar jeg det alltid helt ned, og jeg blir aldri sint eller hever stemmen på noe vis. Heller spørre den det gjelder om det her var noe vedkommende ønsket å være med på. Så får man håpe barna svarer ærlig, men det opplever jeg at de gjør (Silje).

Det Silje forteller er at i seksuelle utforskende leker kan det noen ganger være behov for en voksen som bryter inn. Silje viser gjennom hele intervjuet hvor viktig hun synes det er å la barn få utforske. Slik Vildalen (2014, s.49) sier må barns seksuelle leker tas på alvor da de får opparbeidet seg erfaringer med egne og andres grenser, samtidig som de lærer om sin egen kropp og hva de selv synes er godt. Silje forteller om at hun følger med barna på avstand, og dersom et barn gir signaler om at grensen sin er nådd, griper hun inn, støtter og avslutter. På denne måten, fra min forståelse, veileder Silje barna i større grad til å forstå når andres grenser nås. Silje forteller også at hun tar det ned på barnets nivå og forholder seg rolig. Langfeldt (2000, s.10) viser til at negative reaksjoner, straff og lignende kan ødelegge den seksuelle gleden og gi barna negative erfaringer. Gjennom å være på bølgelengde med barna

og forklare slik at de forstår, gir ikke Silje, slik jeg tolker det barna negative erfaringer. Ved å gjøre nettopp det hun gjør tror jeg hun i større grad gir barna innsikt i hvordan man skal si fra og sette grenser for seg selv. Både Silje og Kari forteller videre at de er opptatt av å gi svar og undre seg med barna:

Noen barn interesserer seg og vil utforske, og spør mye. Det møter jeg jo med å svare og undre meg sammen med dem. Og lar de få lov til å utforske, så lenge det er gjensidig. Det er absolutt viktig (Silje).

Vi har prøvd å være både og, litt undrende. Stille spørsmål til hva barna lurer på, og hva de tenker. Det å si hvordan barn blir til, før har jeg sagt at det må du spørre mamma og pappa om. Nå tenker jeg at det kan jeg ikke svare, nå er jeg mer på, skal vi se i boka, og forklare (Kari).

Kari forteller om en utvikling i sin egen trygghet, ved at hun nå i større grad er mer åpen til å svare på barnas spørsmål. Hun tar blant annet i bruk bøker og forklarer. Vildalen (2014, s.111) viser til at barn bør få ærlige og konkrete svar på spørsmålene de stiller. Det vil være vanskelig for barn å snakke om seksualitet og kropp, dersom de ikke har ord for det. Samtidig peker både Kari og Silje på det å undre seg med barna. Barn søker kunnskap og forståelse for verden rundt seg. Gjennom den spontane undringssamtalen så kreves det en voksen som er lydhør og tar tak i barnets øyeblikkelige undring, hvor den voksne selv stiller seg åpen for å være nysgjerrig sammen med barnet (Amundsen, 2013, s.191). Slik jeg forstår Kari og Silje vil det også i slike tilfeller være en vurderingssituasjon ut fra om man skal undre seg med barna, eller om man skal gi svar. Slik jeg forstår det kan undring sammen med barnet, før man deretter gir svar være en god måte å bli kjent med barnas kunnskapsnivå på. Videre forteller både Kari og Silje om tilfeller hvor det kan være behov for å regulere barnas atferd:

Vi hadde en jente i fjor som onanerte på bordbein. Noen ganger så tenkte jeg at, det er ingen andre her, det går greit, la henne holde på til hun er ferdig. Andre ganger hvis

vi hadde en bordaktivitet, så fikk hun beskjed om at, nei, nå kan du bli med her. Så det er litt situasjonsbetinget tenker jeg (Kari).

Det var en gutt som var veldig interessert i å utforske, og vise frem til alle. Og ikke alle syntes det var like gøy. Da satte vi grensen med at det er helt greit at du utforsker og vil se på kroppen din, men da kan du f.eks. gå på badet og det er helt greit. For det er ikke alle som ønsker å se (Silje).

Slik både Kari og Silje viser til vil det ved enkelte tilfeller være behov for å hjelpe barna i å forstå de sosiale kodene for hva som passer seg til hvilken tid. Små barn er i utvikling, og det er behov for å tilpasse seg for å kunne være deltaker i det sosiale fellesskapet. Da kan det, slik både Silje og Kari forteller, være behov for å veilede barna. Det er nødvendig for barna å ha voksne omsorgspersoner som utøver sensitivitet for deres opplevelser, gir svar på handlinger og utsagn med positiv veiledning (Hundeide, 2001, s.90). Silje viser til i sitt eksempel at hun er tydelig ovenfor barnet at det er greit at du ønsker å utforske kroppen din, men ikke alle opplever det som like greit. Derfor veileder hun barnet til at han kunne gå på badet eller trekke seg unna, fremfor å stå foran alle. På denne måten blir barnet møtt med sensitivitet, han får svar på hva han gjør og blir veiledet til et sted som er bedre egnet.

Slik Kari også nevner kan situasjonene være veldig situasjonsbetinget, slik jeg oppfatter dette må enhver situasjon sees opp mot tid, sted og hvem som er til stede. Wood, Bruner og Ross (1976) forklarer at voksne kan være et støttende stillas for barna gjennom å tilrettelegge for at de kan gjennomføre oppgaver alene, ved å gradvis mestre noe over tid (referert i Askland & Sataøen, 2013, s.208-209). Både Kari og Silje fungerer på sitt vis som et støttende stillas for barna, gjennom å støtte deres utforskning, men samtidig regulere og veilede til hvilken tid og sted.

4.3 Foreldresamarbeid

Informantene deler et felles syn på at foreldresamarbeidet er særdeles viktig i arbeid med barns seksualitet. Ufarliggjøring og øke bevissthet er noe som vektlegges. Kari forteller at ufarliggjøring kan være en bidragsyter for å arbeide med barns seksualitet og kropp. Silje

formidler også dette gjennom å peke på at det og bevisstgjøre viktigheten av en slik tematikk kan øke tryggheten for å arbeide med det i barnehagen. Silje sier følgende:

Det handler jo om å øke bevisstheten til foreldrene, og at det her er viktig både for at kropp ikke skal bli tabubelagt, som etter hvert kan bidra til at dersom man blir utsatt for et eller annet, seksuelle overgrep eller lignende. For det første vet de (barna) at det ikke er lov, og at hvis noen gjør noe som ikke er greit, så må de si ifra til noen (Silje).

Silje legger vekt på at å øke bevisstheten rundt tematikken hos foreldrene er viktig for barnets del. Dette kan knyttes opp mot det Glaser (2018) omtaler som brobygging mellom kunnskapen til foreldre og personalet (referert i Emilsen & Lehn, 2020, s.127). I dette tilfelle kan det sees opp mot at personalet anvender sin kunnskap for å hjelpe foreldre å bli bevisst på viktigheten rundt arbeid med barns seksualitet og kropp. Ikke bare for at barn skal bli kjent med seg selv, men også for å sikre barns kunnskap om hva som er greit og ikke, slik at de kan varsle i fra dersom noe vanskelig oppstår. Kari peker videre på at tematikken kan virke utfordrende å arbeide med for personalet, særlig som følge av at mange opplever det som vanskelig å forholde seg til foreldrene i dialog om barns seksualitet. Kari sier følgende:

Veldig mange synes nok at dette er et vanskelig tema. Det er vanskelig å snakke om det, og veldig mange sier at dersom vi skal ha det her som tema, så må foreldrene få vite veldig mye om det. Fremfor at barna kommer hjem og sier at det har vi holdt på med i barnehagen i dag. Jeg tenker at det må være en kommunikasjon med foreldrene, siden mange opplever at de er redde for hva foreldrene vil si hvis vi holder på å arbeide med et slikt tema (Kari).

Slik jeg tolker Kari kan dette knyttes til en mer problemorientert tilnærming til foreldresamarbeidet (Gjervan, Andersen & Bleka, 2006, s.65-69). Det kan tenkes at personalet har et inntrykk av at samarbeidet vil bli utfordrende, og at en derfor i enkelte tilfeller kan unnskyldte valget om å ikke arbeide med barns seksualitet, som følge av at samtalen med foreldrene kan tenkes å bli vanskelig. Samtidig kan jeg se en sammenheng med

det Kari sier om at «veldig mange synes nok at dette er et vanskelig tema» opp mot foreldresamarbeidet. Personalets egen usikkerhet knyttet til tematikken gir meg grunn til å tro at kommunikasjonen med foreldrene kan bli preget, slik at personalet får en problemorientert tilnærming til samarbeidet, selv om de selv ikke ønsker det. Silje viser til at mye ligger i måten ting blir lagt frem på, og sier følgende:

Hvis vi bare sier at vi arbeider med det uten å forklare, da er det jo klart at det kan komme reaksjoner, og det er jo helt naturlig. Jeg vet det er mange som har opplevd negative (reaksjoner), i forhold til det her kroppen min eier jeg. Men jeg tror det handler litt om hvordan man legger det frem og (Silje).

Slik jeg forstår dette utsagnet vil det være viktig å være transparent i sin måte og forklare hensikten bak et slikt temaarbeid for foreldrene. Silje viser til at det vil være naturlig å møte reaksjoner dersom en ikke gir tilstrekkelig med informasjon til foreldrene. Dette kan knyttes til at barnehagen gjennom begrunnelse, forklaring og informasjon til foreldre kan øke foreldrenes trygghet og fremme samarbeid med hjemmet (Friis, 2019, s.43). På denne måten sikrer også barnehagen at foreldrene får kunnskapen som det er behov for, slik at de vet at sine barn blir ivaretatt i barnehagen. Kommunikasjonen er noe begge informanter peker på som sentralt og legger stor vekt på som et viktig element. Hvordan kommunikasjonen er mellom foreldre og den enkelte ansatte vil kunne variere, men det kommer frem at dialog er et viktig element i arbeidet med barns seksualitet. Viktigheten av dialogen kan sees opp mot at kommunikasjon bygger tillit (Thoresen, 2017, s.58-59), og barnehagen er pålagt i rammeplanen til å tilrettelegge for god dialog og foreldresamarbeid (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.29). En kan derfor tolke det som fordelaktig at personalet har en jevn dialog med foreldrene om barnehagehverdagens innhold, slik at hjemmet og barnehagen bedre kan samarbeide. Silje viser til at foreldremøter kan gi en mulighet, og sier:

Vi har hatt det oppe på de to siste foreldremøtene. Og det har vi jo ca. bare en gang i året. Og etter det, så har jeg bare opplevd positive tilbakemeldinger fra foreldrene. Jeg tror mange foreldre synes det er litt ubehagelig og snakke om temaet selv og. Så at man kan gjøre det både i barnehagen og hjemme er jo fint, tenker jeg (Silje).

Silje virker slik jeg oppfatter det, som positiv til foreldremøter som en god samarbeids- og informasjonsarena. Det blir også nevnt at Silje tror at foreldre kan finne tematikken som vanskelig og snakke om. Ser man dette opp mot foreldremøter så kan det knyttes til det som blir skrevet i «Snakk om det! Strategi for seksuell helse». Her påpekes det at barnehagen kan gi støtte og veiledning til foreldrene for å kunne våge og stå i samtaler med barn om seksualitet (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016, s.19). Min tolkning blir dermed at barnehage og foreldre kan skape gode muligheter for barnas kunnskap rundt seksualitet og kropp, dersom begge parter har kunnskap og arbeider med det på hver sin arena.

5 Avslutning

I denne oppgaven har jeg forsøkt å besvare problemstillingen «Hvilke faktorer fremmer og hemmer barnehagelærers arbeid med barns seksualitet?». Jeg vil påpeke at det ikke finnes en konkret fasit på min problemstilling, da hver enkelt pedagog og barnehage vil ha ulike oppfatninger av hva som er fremmende og hemmende i dette arbeidet. Jeg har snakket med en pedagogisk leder og en barnehagelærer, og besvarelsen har tatt utgangspunkt i funnene fra informantene. Dette vil derfor bety at deres erfaringer og meninger er det som blir belyst, funnene kan derfor ikke representere alle barnehagelærere.

Gjennom arbeidet med denne oppgaven har jeg sett at arbeid med barns seksualitet og seksuelle utforskning kan oppleves som veldig forskjellig, både i måten en arbeider med det på, og hvordan pedagogen møter barna. Informantene omtaler arbeidet med barns seksualitet som viktig. Begge informanter forteller om et ønske om mer kunnskap, ikke bare knyttet til det å forebygge og avdekke overgrep, men også den naturlige barnlige seksualiteten. Manglende kompetanse kan derfor være med å svekke barnehagens arbeid med barns seksualitet, samtidig som god kunnskap kan være en fremmende faktor. Begge informanter peker på et ønske om å få barns seksualitet som en del av barnehagens årsplan, dette er noe som blir belyst som en potensiell bidragsyter for å få det mer på dagsordenen. Dersom barnehagene har hatt det som en del av sin årsplan ville hele personalgruppen være pålagt å arbeide med det, noe som i større grad ville fremmet arbeidet. Kursing av hele personalet, og ikke kun pedagoger vil også være en fremmende effekt. På denne måten sørger man for at alle

ansatte får kunnskap, som videre kan skape trygghet hos den enkelte voksne i møte med barns seksualitet og seksuelle utforskning.

Igangsettelse av temaarbeid der en aktivt over tid arbeider med tematikken kan videre være en viktig faktor i arbeidet. Bruk av prosjektmateriale, bøker og annen støttmateriell kan virke fremmende for å få flere i personalet til å våge og ta de viktige samtalene med barna. Begge informanter forteller å ha tatt på seg hovedansvar for temaarbeidet. Ved å ha en kollega som kan gå frem som et godt eksempel og vise hvordan en kan gjennomføre samlinger med barna, bidrar man til at resten av personalet kan få erfaringer og fange opp ideer. En forutsetning for at dette skal ha en fremmende effekt vil være at resten av personalgruppen blir med og bidrar videre. Det å kjenne på egne begrensninger for hva en selv som ansatt klarer å stå i kan prege arbeidet. Egne erfaringer kan være en faktor som preger arbeidet begge veier, en må derfor arbeide seg frem til å bli tryggere å stå i samtalene med barna. Hvordan en møter barna vil også kunne prege et arbeid med barns kropp og seksualitet. Voksne som stopper, kjefter eller reagerer med avsky vil kunne påvirke barna negativt.

Videre kan egne erfaringer med seksualitet påvirke hvordan en møter og snakker med barna. Det som derimot kan være en positiv motkraft til dette er å drøfte og reflektere med sine medarbeidere i tilfeller hvor en opplever usikkerhet. Gode diskusjonspartnere innad i kollegagruppen kan bidra til at en øker kunnskapen og bevissthet hos hverandre. Det kan være behov for å ha en kombinasjon av støtte og regulering. Ved tilfeller der barn hyperonanerer eller trår over andres grenser, vil det være behov for å gå inn. Dersom en møter barna med sensitivitet, samtale og forklaring kan en skape gode muligheter til å lære barna om grenser, samtidig kan en virke som et støttende stillas gjennom å hjelpe barna til å forstå hva som er greit, til hvilken tid. Voksne som kan undre seg sammen med barna, samtidig som en kan svare på spørsmålene som stilles er viktig.

Foreldresamarbeidet er noe begge informanter trekker frem som særdeles viktig når en arbeider med barns seksualitet. Det nevnes at flere kan oppleve frykt for foreldres reaksjoner og tanker om et slikt arbeid, som igjen kan gjøre et arbeid med barns seksualitet noe betent. Ved å ha en slik tankegang kan barnehagens arbeid bli svekket ved at en unngår det, slik at

man slipper eventuelle reaksjoner. Å avsette tid til å forklare og kommunisere til foreldre hva, hvordan og hvorfor kan bidra til en større forståelse for tematikken. Bruk av foreldremøter kan derfor ha god effekt, ved at man får avsatt tid til å drøfte det i fellesskap. Ved å få foreldrene med på laget kan en også sikre at barna får kunnskap og mulighet til å utforske, både i barnehagen og i hjemmet.

Informantene jeg har intervjuet har relativt like meninger knyttet til hvorfor en burde arbeide med barns seksualitet. De har derimot ulike erfaringer sett opp mot sin egen rolle og trygghet. Det finnes ikke en fasit på hva som fremmer og hemmer barnehagens arbeid, da hver enkelt ansatt vil ha en subjektiv oppfatning rundt hvilke faktorer som påvirker begge veier. God kunnskap, et stødig foreldresamarbeid og kontinuitet i arbeidet virker til å være de største fremmende faktorene, ut fra det informantene forteller. Samtidig vil disse faktorene kunne ha en hemmende effekt dersom det er manglede kunnskap, svekket foreldresamarbeid og lite fokus på tematikken. Ved videre forskning på barnehagens arbeid med barns seksualitet og utforskning med utgangspunkt fra funnene i denne oppgaven, ville jeg gått dypere inn i hvordan foreldresamarbeidet påvirker arbeidet, og på hvilken måte.

Litteraturliste

- Amundsen, H.M. (2013). *Barns undring*. Fagbokforlaget.
- Askland, L. & Sataøen, S.O. (2013). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst*. (3.utg.). Gyldendal Akademisk.
- Bancroft, J. (2003). Introduction. I Bancroft, J. (Red.), *Sexual development in childhood* (s.xi-xiv). Indiana University Press.
- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager* (LOV-2005-06-17-64). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Barnekonvensjonen. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De Forente Nasjoner den 20. november 1989, ratifisert av Norge den 8. januar 1991: Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller*. Barne- og familiedepartementet.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. (2.utg.). Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. (7.utg.). Gyldendal.
- Emilsen, K. & Lehn, E.W. (2020). Målrettet og systematisk forebyggende arbeid. I Emilsen, E. (Red.), *Dørstokkmila: Barnehagens vei fra magesfølelse til melding*. (2.utg.) (s.119-137). Fagbokforlaget.
- Endr. I forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning. (2016). *Forskrift om endring i forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning* (FOR-2016-03-15-278). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2016-03-15-278>
- Friis, P. (2019). *Barns seksuelle leker: Hvordan forstå og arbeide med barns seksualitet i barnehagen*. Cappelen Damm Akademisk.
- Gjervan, M., Andersen, C.E. & Bleka, M. (2006). *Se mangfold! Perspektiver på flerkulturelt arbeid i barnehagen*. Cappelen Akademisk Forlag.
- Gotvassli, K.A. (2019). *Boka om ledelse i barnehagen*. (2.utg.). Universitetsforlaget.

- Helse- og omsorgsdepartementet. (2016). *Snakk om det! Strategi for seksuell helse (2017-2022)*. Regjeringen.
https://www.regjeringen.no/contentassets/284e09615fd04338a817e1160f4b10a7/strategi_seksuell_helse.pdf
- Hennum, B.A. & Østrem, S. (2016). *Barnehagelæreren som profesjonsutøver*. Cappelen Damm Akademisk.
- Hundeide, K. (2001). *Ledet samspill fra spedbarn til skolealder: International Child Development Programs (ICDP)*. (2.utg.). Vett & Viten AS.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Udir.
<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- Langfeldt, T. (2000). Barnets seksuelle utvikling. I Røtnes, K. (Red.), *Barn og seksualitet*. (s.6-15). Pedagogisk Forum.
- Langfeldt, T. (2013). *Seksualitetens gleder og sorger: Identiteter og uttrykksformer*. Fagbokforlaget
- Larsen, A.K. (2017). *En enklere metode – Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. (2.utg.). Fagbokforlaget.
- Lillemyr, O.F. (2020). *Lek på alvor: Barns lek – en utfordring for læring*. (4.utg.). Universitetsforlaget.
- Lundestad, M. (2021). Pedagogisk ledelse av medarbeidere i et relasjonelt perspektiv. I Skogen, E., Haugen, R., Lundestad, M. & Slåtten, M.V. (Red.), *Å være leder i barnehagen*. (3.utg.). (s.205-233). Fagbokforlaget.
- NOU 2012: 1. (2012) *Til barnas beste*. Kunnskapsdepartementet.
- Personopplysningsloven. (2018). *Lov om behandling av personopplysninger (LOV-2018-06-15-38)*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-15-38>
- Redd barna. (2020). *Kroppen min eier jeg – i barnehagen*. Reddbarna.
<https://www.reddbarna.no/skole/undervisning-vold-overgrep/kroppen-min-eier-jeg/>

Regjeringen. (2020, 09. oktober). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390/>

Skarpsno, H.E. (2013). *Barn og seksualitet: Utfordringer i barnehagen*. SEBU Forlag.

Skundberg, Ø. (2020). Hvordan forstå barns aldersnormale seksualitet i barnehagen? *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 2020, volum 6, 1-13.

<https://pedagogikkogkritikk.no/index.php/ntp/article/view/1646/3946>

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder*. (5.utg.). Fagbokforlaget.

Thoresen, I.T. (2017). *Foreldresamarbeid i barnehagen: Til barnets beste*. Cappelen Damm Akademisk.

Utdanningsforbundet. (2022, 19. april). *Lærerprofesjonens etiske plattform*.

Utdanningsforbundet.

<https://www.utdanningsforbundet.no/larerhverdagen/profesjonsetikk/om-profesjonsetikk/larerprofesjonens-etiske-plattform/>

Vildalen, S. (2014). *Seksualitetens betydning for utvikling og relasjoner: med utgangspunkt i Thore Langfeldts tenkning og arbeid*. Gyldendal Akademisk.

World Health Organization. (2022, 11. april). *Sexual health*. WHO.

https://www.who.int/health-topics/sexual-health#tab=tab_1

Aasland, M.W. (2020). *Barna og seksualiteten*. (2.utg.). Cappelen Damm Akademisk.

Vedlegg 1 – Samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet

Barns kropp, seksualitet og utforskning?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å forske på hvordan personalet arbeider med tematikken barns kropp, seksualitet og utforskning. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Jeg ønsker å intervju pedagogiske ledere om hvordan barnehagen arbeider med å støtte barns utforskning av egen kropp og seksualitet. Under intervjuet ønsker jeg å høre om hvilke erfaringer du har med å arbeide med barns utforskning rundt seksualitet og egen kropp.

Temaet for bacheloroppgaven er; «Barns kropp, seksualitet og utforskning».

Problemstillingen jeg har utarbeidet er; «På hvilke måter arbeider barnehagelærere for å støtte barns utforskning av egen kropp og seksualitet?»

Dette innebærer noen forskningsspørsmål;

- Hvilke erfaringer har du med å arbeide med barns kropp, seksualitet og utforskning?
- Hvordan møter du barnas uttrykk?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta etter samtale med veileder på bakgrunn av ditt arbeid med tematikken.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du skal svare på noen spørsmål i et intervju. Spørsmålene vil omhandle hvordan du som pedagog arbeider med og møter barns utforskning rundt egen kropp og seksualitet. Det vil ta deg ca. 45 minutter. Opplysningene blir samlet på lydopptak og vil transkriberes fortløpende, for og videre bli slettet etter transkripsjon.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. De som vil ha tilgang til informasjonen er meg og veiledere som er beskrevet i dette skjemaet. De tiltakene som gjøres for å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene, er at jeg vil erstatte navn og kontaktopplysninger med en kode som lagres adskilt fra øvrige data.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 29.04.2021.

Lydopptak slettes fortløpende etter transkripsjon, og personopplysninger vil bli slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning ved Elisabeth Walsøe Lehn, på epost (ewl.dmmh.no) eller telefon: 73 56 83 45/ 932 57 159 og Sølvi Ann Fættén, på epost (saf@dmmh.no) eller telefon: 73 80 52 13.
- Vårt personvernombud: John Kenneth Ludvigsen, Dronning Maud Minnes Høgskole for barnehagelærerutdanningen.
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Elisabeth Walsøe Lehn

Kaya Meisingset Eriksen

Sølvi Ann Fætten

Student

Veiledere

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Barns kropp, seksualitet og utforskning» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju med lydopptaker

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 29.04.2022.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2 – Godkjennelse fra NSD

11.04.2022, 15:33

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

Vurdering

Referansenummer

442564

Prosjekttittel

Barns kropp, seksualitet og utforskning

Behandlingsansvarlig institusjon

Dronning Mauds Minne – Høgskole for barnehagelærerutdanning / Pedagogikkseksjonen

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Elisabeth Walsøe Lehn / Sølvi Ann Fætten, ewl.dmmh.no / saf@dmmh.no, tlf: 73568345

Type prosjekt

Studentprosjekt, bachelorstudium

Kontaktinformasjon, student

Kaya Meisingset Eriksen, kayaeriksen@gmail.com, tlf: 45213737

Prosjektperiode

22.02.2022 - 29.04.2022

Vurdering (1)**11.03.2022 - Vurdert****OM VURDERINGEN**

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

TAUSHETSPLIKT

Deltagerne i prosjektet har taushetsplikt. Intervjuene må gjennomføres uten at det fremkommer opplysninger som kan identifisere elever.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

For studenter er det obligatorisk å dele prosjektet med prosjektansvarlig (veileder). Del ved å trykke på knappen «Del prosjekt» i menylinjen øverst i meldeskjemaet. Prosjektansvarlig bes akseptere invitasjonen innen en uke. Om invitasjonen utløper, må han/hun inviteres på nytt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/62137e6e-ab91-4aa7-9872-3d994856b652>

1/2

11.04.2022, 15:33

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til den datoen som er oppgitt i meldeskjemaet.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 3 – Intervjuguide

Introduksjon

Takke for deltakelse. Praktiske opplysninger (tid, opptak, tilby å sende oppgave). Informasjon om meg selv og bacheloroppgavens formål (underskrive samtykkeskjema).

Bacheloroppgaven

Tema: Personalets arbeid med barns kropp og seksualitet.

Problemstilling: På hvilke måter arbeider barnehagelærere for å støtte barns utforskning av egen kropp og seksualitet?

Innledning

- Hvor lenge har du arbeidet i barnehage?
- Hvilken utdanning har du og når tok du den?
 - Videreutdanning?
- Hvilken stilling står du i?
- Hvilken barnegruppe har du mest erfaring med?

Hoveddel

1. Hvilke tanker oppstår hos deg når du tenker på barns seksualitet?
2. På hvilke måter opplever du at barns seksualitet og utforskning kommer til uttrykk i barnehagehverdagen?
 - a. Hvordan møter du disse uttrykkene?
3. Hvordan arbeider dere med barns seksualitet i barnegruppe? (Temaarbeid, samtaler, samlingsstund e.l.)
 - a. Hvordan snakker du/dere med barna om temaet?
 - b. Hvordan organiserer dere dette arbeidet? (Delegeres det, har en hovedansvaret, o.l.).
4. Hvordan opplever du din egen kunnskap knyttet til barns seksuelle utforskning?
 - a. Eventuelt - hvor søker du kunnskap?
5. Hvilke faktorer kan bidra til å fremme arbeidet rundt barns seksualitet?
6. Hvilke faktorer kan virke utfordrende med tanke på arbeidet rundt barns seksualitet?
 - a. Hvilke holdninger opplever du kommer til uttrykk i personalgruppen når det kommer til barnas seksuelle uttrykk og utforskning?

- i. Dersom det er sprikende holdninger, hvordan arbeides det med disse?
 - b. Har du noen grenser på hva du opplever som greit/ugreit i forhold til barns seksuelle uttrykk i barnehagen? Hvorfor/hvorfor ikke?
7. Hvilke tanker har du om hva som skal til for å utvikle arbeidet med barns seksualitet i barnehagen du arbeider i?
8. Opplever du at kulturforskjeller kan påvirke måten å forholde seg til barnas seksualitet og uttrykk?
 - a. Hvorfor/hvorfor ikke?
9. Hvordan tenker du at arbeidet som legges ned i barns seksualitet kan ha en forebyggende effekt for barnets videre liv?

Avslutning

- Er det noe du har lyst til å tilføye?
- Hvordan opplevde du intervjuet?
- Kan jeg kontakte deg dersom jeg har noen oppfølgingsspørsmål?